

Nr 32.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition (IX H. T. p. 94) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1950/51 beräkna ett reservationsanslag av 1 665 000 kronor till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm. Det beräknade beloppet innebär i förhållande till innevarande budgetår en minskning av anslaget med 1 087 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 10 mars 1950 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 142, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att medgiva, att stöd för odling av bruna bönor samt lin och hampa må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen uppdragna riktlinjer ävensom att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa dels under ovan nämnda anslag ett belopp av 1 665 000 kronor och dels till Täckande av underskott i clearingkassan för mjukfibrig hampa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 423 av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Persson, Ivar*, samt II: 513, likalydande, av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* ävensom

2) I: 424 av herr *Nilsson, Hjalmar, m. fl.* och II: 512, likalydande, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*,

i vilka samtliga motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte fastställa ett garantipris av en krona 10 öre per kilogram bruna bönor av 1950 års odling.

Beträffande de skäl, som motionärerna anført till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till framställningen i motionerna.

I. Åtgärder för stödjande av odling av bruna bönor.

Vid 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) beslöts, att odlingen av bruna bönor under år 1940 skulle stödjas genom s. k. kontraktsodlingar. Under år 1941 erhöi odlingen av bruna bönor icke stöd i annan form än att införseln reglerades i anslutning till produktionskostnaderna.

För stödjande av ifrågavarande odling under åren 1942—1944 fastställdes (prop. nr 138/1942, 177/1943 och 199/1944; r. skr. nr 158/1942, 177/1943 och 173/1944) ett inlösningspris av 90 kronor per deciton. Detta pris sänktes beträffande 1945 års odling till 85 kronor per deciton. Under åren 1946 och 1947 förekommo icke några inlösnings- eller garantipriser för odlingen av bruna bönor, men för 1948 och 1949 års odling fastställdes ett garantipris av 1 krona 10 öre per kilogram (prop. nr 179/1948 och 68/1949; r. skr. nr 305/1948 och 244/1949).

I skrivelse den 20 februari 1950 har *statens livsmedelskommission* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen begära bemyndigande att för stödjande under år 1950 av odlingen av bruna bönor fastställa ett garantipris för dessa av samma storlek som föregående år eller 1 krona 10 öre per kilogram. Till stöd för framställningen har kommissionen anfört i huvudsak följande.

I sin framställning till Kungl. Maj:t om garantipris på svenskodlade bruna bönor av 1949 års skörd framhöll kommissionen, att arealen av bruna bönor inom landet tenderade att gå tillbaka och att dels på grund härav, dels på grund av otillräckliga importmöjligheter svårigheter förelåge att i erforderlig omfattning tillgodose den inhemska efterfrågan. Ett uppehållande och helst en utökning av den svenska odlingen ansågs därför mycket önskvärd, i synnerhet som de svenska bönorna vore av hög kvalitet och gärna efterfrågades av konsumenterna. Kommissionen uttalade vidare att det, även om ett garantipris icke säkert skulle medföra någon stimulans till ökning av arealerna av någon större betydelse, dock vore sannolikt, att det kunde motverka en ytterligare tillbakagång av dessa. Det har emellertid visat sig, att odlingen under 1949 ökat ganska avsevärt i förhållande till året dessförinnan. Enligt kommissionens uppfattning har det för år 1949 fastställda garantipriset i hög grad bidragit till denna ökning.

Den fältmässiga odlingen av bruna bönor inom landet under de år, då denna odling i statistiskt hänseende redovisats särskilt, har uppgått till följande arealer:

år 1942.....	2 061 hektar
» 1943.....	1 817 »
» 1944.....	1 524 »
» 1945.....	1 250 »
» 1948.....	1 031 »
» 1949.....	1 501 »

Till nämnda arealer komma odlingar i trädgårdar och liknande smålotter, vilka kunna uppskattas till 350—400 hektar. För åren 1946 och 1947 föreligga inga siffror för odlingens omfattning, när bönorna i statistiken under dessa år sammanförts med andra köksväxter.

Med hänsyn till avsättningsmöjligheterna inom landet och prisläget utomlands för bruna bönor av samma kvalitet som de svenska anser kommissionen det vara önskvärdt, att arealen av bruna bönor skall ökas ytterligare. I vart fall bör den icke gå tillbaka. En ej obetydlig inhemsk odling av bruna bönor passar väl in i växtodlingsplanen för vissa områden. Vidare kan en dylik odling vara värdefull som en lämplig beredskapsodling vid en eventuell avspärrning av importen.

Enligt kommissionens mening bör man därför stimulera odlingen av bruna bönor även under år 1950. Detta sker lämpligast genom att fastställa

ett garantipris. Det under de två senaste åren fastställda garantipriset av 1 krona 10 öre per kilogram får enligt kommissionen anses som ett skäligt odlarpris. Liksom hittills bör ett inlösningsförfarande i samband med fastställande av dylikt pris handhavas av Svenska spannmålsaktiebolaget. Inlösningsen bör ske den 1 april 1951. Priskontrollnämnden, med vilken kommissionen samrätt i ärendet, har icke haft något att erinra emot nyssnämnda garantipris.

II. Åtgärder för stödjande av odlingen av lin och hampa.

Beträffande de stödåtgärder, som under tiden till och med budgetåret 1948/49 vidtagits från statsmakternas sida i fråga om odlingen av lin och hampa, torde få hänvisas till propositionen nr 68/1949 s. 10.

Genom beslut av 1949 års riksdag (prop. nr 68; r. skr. nr 244) anvisades å riksstaten för budgetåret 1949/50 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och lindhalm ett reservationsanslag av 2 752 000 kronor. Av nämnda anslag jämte från föregående budgetår kvarstående behållning å 43 000 kronor avsågos 665 000 kronor till stödjande av priset å hamphalm av 1948 års skörd samt respektive 1 130 000 och 1 000 000 kronor till stödjande av priset å lindhalm av 1947 och 1948 års skördar. Anledningen till att för sistnämnda budgetår medel anslogos till stödjande även av priset på lindhalm av 1948 års skörd var att det ansågs önskvärt, att linberedningsverken i fortsättningen skulle kunna lyfta erforderligt statsbidrag omedelbart efter respektive verksamhetsårs slut och icke, såsom tidigare, först två år efter det att förlusten uppkommit. Därjämte torde få erinras om att Kungl. Maj:t genom beslut den 10 mars 1950 medgivit Sveriges hampodlareförening u. p. a. och Aktiebolaget hamperberedning anstånd tills vidare med erläggandet av intill den 1 juli 1950 till betalning förfallande amorteringar och räntor å från hemslöjdslånefonden erhållna hamperberedningslån. Vidare ha Östra Götalands linodlareförening u. p. a., Mellersta Sveriges linodlareförening u. p. a., Uppsala—Stockholms läns linodlareförening u. p. a. och Föreningen Norrlandslin u. p. a. genom beslut samma dag erhållit anstånd intill utgången av år 1950 med erläggande av vissa förfallna amorteringar å lån från nys berörda fond.

Bidrag till stödjande av priset å lindhalm och hamphalm m. m.

I skrivelse den 22 september 1949 har *lantbruksstyrelsen*, med överlämnande av en den 28 juli 1949 dagtecknad framställning i ämnet från statens linnämnd, hemställt att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till bidrag till stödjande av priset å hamphalm och lindhalm för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 1 665 000 kronor. Av detta belopp avse 665 000 kronor bidrag till stödjande av priset på hamphalm och 1 000 000 kronor bidrag till stödjande av priset på lindhalm.

Vidare ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 22

september 1949 anhållit, att giltighetstiden för prisgarantien för lin- och hamphalm måtte utsträckas att gälla till och med utgången av år 1950 för samtliga de lin- och hampodlareföretag, som ännu icke slutamorterat erhållna statslån, oberoende av när amorteringen påbörjats.

Rörande den närmare motiveringen för framställningarna samt däröver avgivna yttranden torde få hänvisas till s. 4—8 i propositionen.

Täckande av underskott å clearing å mjukfibrig hampa.

Efter framställning av statens industrikommission förordnade Kungl. Maj:t den 9 februari 1945, att inom kommissionen skulle inrättas en särskild clearingkassa för reglering av marknadspriserna å chilensk och svensk hampa. Clearingförfarandet innebar i huvudsak, att därest av kommissionen och statens priskontrollnämnd för Riksförbundet lin och hampa samt vederbörande tillverkare av hampprodukter godkänt självkostnadspris för mjukfibrig hampa understeg det clearingpris, som kommissionen efter samråd med priskontrollnämnden fastställt, förbundet respektive tillverkaren skulle vara skyldig att till clearingkassan inbetala skillnaden i den mån förbundet försålde hampan respektive tillverkaren tog hampan i anspråk. Om åter självkostnadspriset översteg clearingpriset, skulle förbundet eller tillverkaren i samma mån vara berättigad att ur clearingkassan erhålla gottgörelse för skillnaden. Till förlagskapital för kassan har under fonden för förlag till statsverket anvisats ett investeringsanslag av 100 000 kronor. Den 8 november 1946 förordnade Kungl. Maj:t efter framställning från kommissionen, att detta clearingförfarande skulle omfatta all mjukfibrig hampa.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1950 har clearingen å mjukfibrig hampa upphört från och med den 17 samma månad.

Statens industrikommission har i en promemoria den 25 februari 1950 upplyst att den räknar med ett underskott i clearingkassan av omkring 505 000 kronor, därest ifrågavarande clearingförfarande upphäves snarast möjligt. Denna brist bör enligt kommissionens mening täckas av statsmedel. Kommissionen anför härom vidare.

Clearingskulden till Riksförbundet lin och hampa var vid årsskiftet cirka 405 000 kronor. Innan beslut om avveckling av clearingförfarandet kan föreligga, torde man böra räkna med att den ökar till cirka 480 000 kronor. Kassabehållningen jämte under den närmaste tiden inflytande medel synes kunna uppskattas till 75 000 kronor. Underskottet i kassan kommer sålunda att utgöra cirka 405 000 kronor jämte förlagskapitalet 100 000 kronor eller cirka 505 000 kronor. Vidare torde man eventuellt få räkna med restitution av vissa redan erlagda clearingavgifter. Riksförbundet beräknas vid avvecklingen ha kvar osåld viss del av 1948 års skörd och större delen av 1949 års skörd eller omkring 350 ton tåga och cirka 800 ton blånor. Den svenska hampan kommer att möta stark konkurrens från utländsk hampa, vilket kan tvinga hampperedningsverken att avsevärt sänka priserna. Beredningsverkens ekonomi tillåter troligen icke en dylik belastning. För att hålla rörelsen i gång måste de därför erhålla en betydande statssubvention. Detta alternativ innebär sålunda, att statsverket måste täcka bristen i clearingkassan med cirka 500 000 kronor.

III. Departementschefen.

Departementschefen har anfört följande.

»Såsom framgår av livsmedelskommissionens redogörelse har odlingen av bruna bönor, vilken under de senaste åren tenderat att gå tillbaka, ökat ganska avsevärt under år 1949. En bidragande orsak härtill har enligt kommissionens mening varit det garantipris, som fastställts för sagda år. Med hänsyn till bruna böornas betydelse ur försörjningssynpunkt anser jag det önskvärt, att den inhemska odlingen av denna kulturväxt ökas ytterligare eller åtminstone upprätthålles i nuvarande omfattning. I detta syfte torde ett garantipris böra fastställas även å 1950 års skörd av bruna bönor. Garantipriset bör enligt min mening bestämmas till 1 krona per kilogram. Kungl. Maj:t bör dock äga befogenhet att justera detsamma, därest så skulle visa sig erforderligt med hänsyn till ökning eller minskning i produktionskostnaderna. Liksom tidigare bör ett eventuellt inlösningsförfarande handhavas av Svenska spannmålsaktiebolaget.

Vad angår frågan om stöd åt hamp- och linodlingen ha såsom förut nämnts särskilda sakkunniga tillkallats för att utreda frågan om fortsatt stöd åt denna odling efter det tiden för nu gällande prisgaranti gått till ända. På denna utredning grundat förslag torde icke kunna föreläggas riksdagen förrän tidigast år 1951. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har emellertid för vissa företag garantitiden redan gått till ända. I avbidan på resultatet av utredningsarbetet synes det rimligt att garantien skall utsträckas att generellt gälla både 1949 års skörd och den odling som kan komma till stånd under innevarande kalenderår.

Statens linnämnd har hemställt att såsom statsbidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm av 1949 års skörd måtte anvisas 665 000 kronor respektive 1 000 000 kronor. Mot beräkningen av medelsbehovet synes intet vara att erinra. Därest vad jag nyss föreslagit om förlängning av tiden för prisgarantien godtages, torde alltså linnämndens hemställan böra bifallas. Jag tillstyrker sålunda, att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under anslagstiteln Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm skall uppföras ett reservationsanslag av 1 665 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter rörande dispositionen av anslaget.

Liksom under innevarande budgetår torde Kungl. Maj:t under budgetåret 1950/51 böra äga befogenhet att i mån av behov medgiva anstånd med erläggande av ränta och amortering å lån, som beviljats lin- eller hampberedningsverk ur hemslöjdslånefonden. Likaså bör kronan vid behov få utfärda förklaring av innebörd, att krav på återbetalning av dylikt lån icke skall göras gällande förrän i samband med likvidation av vederbörande företag och att lånet vid likvidationen skall äga sämre rätt än övriga fordringar hos företaget.

Såsom framgår av det föregående kommer t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet senare denna dag att föreslå Kungl. Maj:t, att den nuvarande clearingen å mjukfibrig hampa skall upphöra den 17 mars 1950. Vid sagda tidpunkt kommer emellertid att föreligga ett avsevärt underskott i kassan. Detta underskott torde kunna uppskattas till omkring 500 000 kronor. Härav utgöras 100 000 kronor av det av staten erlagda förlagskapitalet, vilket synes böra avskrivas över fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster. För att täcka återstoden av underskottet, omkring 400 000 kronor, torde böra anvisas ett särskilt anslag. Då uppskattningen av underskottet endast är ungefärlig, torde anslaget böra givas förslagsanslags karaktär.»

Utskottet.

Vad först angår stödet för odling av bruna bönor delar utskottet Kungl. Maj:ts uppfattning, att denna odling bör ökas eller åtminstone upprätthållas i samma omfattning som för närvarande ävensom att i sådant syfte ett garantipris bör fastställas även för 1950 års skörd.

Beträffande garantipriset har Kungl. Maj:t föreslagit, att detta skall sänkas från en krona 10 öre till en krona per kilogram, dock med möjlighet för Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga justeringar därav. I motionerna I: 423 och II: 513 samt I: 424 och II: 512 har emellertid hemställts, att oförändrat garantipris skall gälla för 1950 års skörd. För sin del ansluter sig utskottet i denna fråga till livsmedelskommissionens åsikt, att det under de två senaste åren gällande garantipriset av en krona 10 öre per kilogram får anses som ett skäligt odlarpris, och förordar att detta pris skall bibehållas för 1950 års skörd. Därest så skulle visa sig erforderligt med hänsyn till förändringar i produktionskostnaderna, bör dock Kungl. Maj:t äga befogenhet att justera priset.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit i propositionen föranleder icke någon utskottets erinran.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må

A. med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 423 och II: 513 ävensom I: 424 och II: 512, medgiva att stöd för odling av bruna bönor må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet angivna riktlinjer;

B. medgiva att stöd för odling av lin och hampa må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen uppdragna riktlinjerna;

C. å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stöd-
jande av priset å hamphalm och linhalm* ett reservationsan-
slag av 1 665 000 kronor, samt

2) till *Täckande av underskott i clearingkassan för mjuk-
fibrig hampa* ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

Stockholm den 9 maj 1950.

På jordbruksutskottets vägnar:

ALLAN ANDERSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Alfred Andersson*, Carl Sundberg, Näs-
lund, Jon Jonsson, Henry Johansson, Hjalmar Nilsson, Bertil Andersson*,
Hugo Sundberg*, Lars Andersson* och Herbert Hermansson*; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Tungalsta, Jacobson i Vil-
helmina*, Antby*, Andersson i Hyssna, Jonsson i Järvsand, Ahlsten, Mär-
tensson i Smedstorp, Boman i Stafsund, Lindström och fru Boman*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justeringen.

Reservation

av herrar *Jon Jonsson, Henry Johansson, Andersson* i Tungelsta, *Andersson* i Hyssna, *Jonsson* i Järvsand och *Lindström*, som ansett, att motionerna I: 423 och II: 513 ävensom I: 424 och II: 512 borde avslås samt att utskottets yttrande och hemställan därför borde lyda sålunda:

»Vad först — — — (lika med utskottet) — — — gälla för 1950 års skörd. Med hänsyn framför allt till prisutvecklingen utomlands på bruna bönor vill utskottet för sin del i denna fråga ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag och förordar alltså, att ett garantipris av en krona per kilogram skall fastställas för 1950 års skörd. Därest så — — — (lika med utskottet) — — — utskottets erinran.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 423 och II: 513 ävensom I: 424 och II: 512 medgiva att stöd för odling av bruna bönor må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen angivna riktlinjerna;

B. medgiva att — — — (lika med utskottet) — — — 400 000 kronor.»
